

Panorama de les biblioteques escolars al nostre territori

Sembla que estem fent els deures i que a poc a poc les biblioteques escolars deixen de ser les ventafocs del món bibliotecari i de les escoles.

Els motius d'aquest escenari nou i d'aquest desenvolupament tenen molt a veure amb el treball i la reivindicació del col·lectiu bibliotecari i també dels mestres, que han vist en la biblioteca escolar un recurs educatiu per a l'aprenentatge i un element potenciador de l'activitat de l'escola.

Per parlar d'aquest canvi cal destacar la tasca del Programa PuntEdu del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, nascut el curs 2004-2005 amb l'objectiu de consolidar i impulsar la biblioteca escolar com a instrument bàsic per a l'aprenentatge i per fomentar l'hàbit lector, així com per fer de la biblioteca un servei per a tota la comunitat educativa. Volem agrair a la Cecília Lladó, una de les responsables del programa, el seu suport per a la redacció d'aquest article.

Evolució del programa PuntEdu

En una primera fase el projecte proporcionava als centres seleccionats una dotació de dos mil euros per comprar fons per a la biblioteca, tres ordinadors, un lector òptic, una impressora multifunció, material didàctic i el programa ePèrgam per a la gestió de la biblioteca; també oferia formació per al professorat responsable de coordinar-la i, l'element més valorat, una mitja jornada perquè el mestre pogués gestionar-la. Malauradament, aquesta disposició de dotze hores setmanals a primària i nou a secundària va desaparèixer el tercer any del

projecte, i a poc a poc el nombre de centres que s'inclouen en les convocatòries s'ha vist reduït. En canvi, però, s'ha guanyat en qualitat de formació, ja que hi ha més cursos i més professorat assistent, perquè ara la nova oferta formativa és oberta a tothom.

El programa ha anat creixent i és un referent, i el suport que es dona és correcte. Per exemple, actualment s'ofereix en col·laboració amb el COBDC (Col·legi de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya) el projecte experimental BDPuntEdu per donar suport a les escoles en les tasques d'organització i dinamització de la biblioteca, però en tot això es depèn molt de la qüestió econòmica.

El PuntEdu té nous fronts pendents, com un canvi de programari perquè l'actual ePèrgam no compleix els estàndards. A la dificultat d'implementació d'un catàleg únic per a més de 4.500 centres, s'hi ha d'afegir que per desenvolupar-lo cal la implicació dels departaments amb competències en cultura i en tecnologies i comunicació.

Com són les nostres biblioteques escolars?

Si fem una visió generalitzada de les biblioteques escolars avui dia al nostre territori el panorama que ens trobem ens fa ser optimistes.

La infravaloració de les nostres biblioteques

Eulàlia Rodríguez. Professora i coordinadora de Biblioteca de l'IES Castelló d'Empúries

Com va començar el programa de biblioteca escolar PuntEdu, i amb quina filosofia?

La idea va arrencar el curs 2004/2005 amb el propòsit de convertir les biblioteques existents o, en el seu defecte, les noves que es creessin, en espais, recursos i eines de coneixement, així com d'aprenentatge complementari i alternatiu respecte a l'aula ordinària, i vàlides per a tota la comunitat educativa amb materials seleccionats en tot tipus de suports.

En quina situació es troba l'aplicació del programa PuntEdu?

Hi ha centres que hi han accedit i d'altres que no, cosa que depèn del fet que es presentés un avantprojecte i de la seva posterior acceptació en cada convocatòria. El nombre de centres admesos s'ha anat veient reduït amb el pas de les convocatòries, i molts centres no han considerat important aplicar el programa o simplement no han vist la necessitat de fer-ho.

Com afecten l'aplicació del programa les retallades que vivim en l'actualitat?

Cal recordar que en el nostre cas ja hi va haver retallades a partir del segon any de l'aplicació del programa, i que a aquestes s'hi sumen les actuals. Durant els tres anys del PuntEdu es dona una coordinació de biblioteca amb una formació virtual, i també es dona la possibilitat de formar part del catàleg. També s'hi pot accedir fent un curs de formació sense ser un

Hi ha hagut un canvi molt important, perquè fa uns cinc anys teníem unes biblioteques dedicades al gust de llegir però bastant obsoletes en general. Avui dia, especialment a primària, s'ha fet un salt molt important, i la tercera part dels centres de primària de Catalunya disposen d'una biblioteca amb cara i ulls ben incorporada al currículum de l'escola.

El model de biblioteca escolar ha canviat: d'un model basat en el voluntarisme estem passant a una aposta institucional impulsada per la LEC en l'article 88, que destaca el paper de la biblioteca als centres educatius. Podem debatre si aquesta aposta institucional és suficient o no, però almenys hi és i la necessitem.

El model antic era com voler traspasar una petita biblioteca pública a la biblioteca escolar, i no hi havia cap mena de formació; ara, per sort, ha començat a parlar-se de la biblioteca escolar a magisteri, una vella lluita del col·lectiu educatiu i bibliotecari. En les noves directrius que està preparant el Departament d'Ensenyament, elaborades pel grup de treball de les directrius i estàndards de biblioteques escolars,¹ es dibuixa el perfil del mestre bibliotecari com a professional que ha de gestionar aquestes biblioteques.

Futur de les biblioteques escolars

Les biblioteques escolars estan en ple procés d'integració amb les TIC, per això al PuntEdu es parla de la biblioteca del centre educatiu com un fons amb material en tot tipus de suports, ja que el concepte de biblioteca escolar només amb llibres és obsolet. Als centres s'estan creant blocs de biblioteca, i en força instituts s'estan organitzant clubs de lectura virtuals on l'alumnat desenvolupa el seu gust per llegir.

Aquest futur s'emmiralla en el model CRAE (Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i l'Ensenyament) de les biblioteques universitàries, que creiem que serà un element clau en el suport a la lectura en el sentit més ampli i un referent en l'accés a la informació. Una de les seves funcions és respectar el nivell d'aprenentatge de cada alumne. Pensem, per exemple, en com els nens nouvinguts troben unes aliades en les biblioteques escolars, que actuen com a compensadores de desigualtats, i per això el seu fons s'utilitza molt a les aules d'acollida.

Com sempre, és i serà molt important –bàsic, de fet– que l'equip directiu del centre es cregui el projecte de la biblioteca escolar. Hi ha dades que ens mostren quin és l'abast d'aquesta aposta actualment: un 85% dels

centres que van començar el programa PuntEdu encara segueixen participant-hi, tot i que amb una dedicació diferent. Actualment hi ha un total de 1.062 centres a Catalunya que participen en el programa.

Ara ens trobem en un moment d'impàs a causa de l'augment d'alumnes a les aules i la retallada d'hores de coordinació dels mestres. Fa pocs mesos, la consellera d'Ensenyament, Irene Rigau, va afirmar que un dels seus interessos principals és millorar la competència lectora dels alumnes catalans. En aquesta línia es va presentar el programa Impuls de la Lectura (2012-2016), que té com a objectius principals lluitar contra el fracàs escolar i reforçar la lectura entre els alumnes en la societat del coneixement. Amb aquest impuls, de retruc, també es volen millorar posicions en el famós informe PISA donant formació als serveis educatius perquè desenvolupin estratègies de lectura directament a l'aula.

Les nostres biblioteques escolars hi estan al darrere perquè treballen molt la competència lectora, la informacional i el gust per llegir als centres, accions que ajuden a fer que les escoles vegin en la biblioteca un referent per poder portar a terme el seu pla de lectura de centre.

Tres bones pràctiques

Com a mostra d'aquest nou model, trobem tres exemples de bones pràctiques de biblioteques PuntEdu que tenen el suport dels equips directius i de les famílies dels alumnes, i que estan presents en els documents fonamentals de gestió i política curricular dels seus centres.

Totes tenen un horari d'obertura de vint-i-cinc hores setmanals en horari lectiu i de cinc hores en horari no lectiu adaptat a les necessitats dels seus alumnes. També les volem destacar per la seva adaptació a les TIC, ja que ofereixen serveis de consulta a sala de materials no només impresos, sinó també audiovisuals, amb accés a Internet, ús d'ordinadors per al treball personal i especialment per a l'ús de les eines 2.0 per fer difusió de les seves biblioteques i donar a conèixer les seves activitats i les seves experiències a través de la xarxa.

Biblioteca de l'Escola Cossetània de Vilanova i la Geltrú

Aquesta biblioteca funciona des de fa més de trenta anys, i des del 1991 la seva responsable és la mestra amb formació bibliotecària Dolors Bundó, que li dedica la meitat de la seva jornada laboral.

L'escola, que té 225 alumnes, participa en el programa PuntEdu des de l'any 2005. La biblioteca ocupa una aula a la planta baixa propera a l'entrada de l'escola amb una superfície de gairebé seixanta metres quadrats, i té vint punts de lectura, dos ordinadors de consulta fixos, vuit portàtils i un fons de gairebé sis mil documents. Com a la majoria de biblioteques escolars, l'espai que ocupa no està dissenyat per a l'ús bibliotecari, amb els desavantatges que això comporta.

La Dolors ens diu: «Ens agradaria que la biblioteca i l'aula d'informàtica fossin un únic espai, més gran, que permetés tenir zones diferenciades en funció de les necessitats d'ús: recerca d'informació, zona de treball, zona de lectura personal, etc. La biblioteca de l'escola està ben organitzada i és acollidora, però la dimensió del projecte de biblioteca escolar supera la disponibilitat que ens ofereix l'espai actual».

Tot i els inconvenients d'espai que pateixen, a la biblioteca es fan diferents activitats de foment de la lectura de manera sistematitzada. Hi ha sessions de formació d'usuaris i de dinamització lectora una vegada per setmana per a cada grup classe, i també es du a terme l'activitat «Llegir en família (maletes viatgeres)» setmanalment; «L'hora del conte» mensualment, en horari extraescolar; el club de lectura per a pares i mares, «Lectures per compartir», destinat a mestres i que funciona de manera autònoma i diàriament durant tot el curs; el «Joc de l'enigma», que és trimestral, i la Fira d'intercanvi de llibres per Sant Jordi. A més, la biblioteca participa activament en l'organització del Pla d'Animació a la Lectura (PAL) municipal.

Quan li demanem a la Dolors quin és el suport que rep la biblioteca de l'equip directiu ens diu: «La biblioteca és un projecte de centre, no és una qüestió de suport de l'equip directiu. Tot el claustre valora i reconeix la necessitat inqüestionable de la biblioteca per desenvolupar el currículum i fomentar l'hàbit lector de tota la comunitat educativa». Una mostra de la relació entre la biblioteca i les famílies és el suport que rep per part de l'AMPA, que la finança gairebé totalment; amb el seu pressupost es gestiona la renovació i el manteniment del fons documental i de les instal·lacions, es paga el sou del responsable de la biblioteca en horari extraescolar, etc.

La biblioteca té un bloc, el blocTeka,² on es recullen totes les activitats que s'hi fan i altres informacions i enllaços al voltant de la lectura i els llibres. També recull informació sobre la identitat de la biblioteca, la seva visió i la seva missió: «La biblioteca promou i és

centre PuntEdu. Tot això queda desvirtuat per una manca d'hores específiques de dedicació.

Com hauria de ser la biblioteca un cop aplicat el programa? Qualsevol innovació veu consolidats els seus objectius, i el seu bon funcionament i eficàcia, a partir de la continuïtat i no pas de l'abandó, com està passant en molts centres. El seguiment i l'avaluació del programa són del tot insuficients, quan no inexistents, per part de l'Administració.

Producte d'això darrer és el fet que no totes les escoles i instituts tenen una biblioteca integrada en les activitats acadèmiques.

Per què hi ha biblioteques diferents? Podem respondre a aquesta pregunta amb una altra: és una qüestió només de la bona voluntat d'una part del professorat o, més aviat, el funcionament de la biblioteca està del tot condicionat pel document *Organització i funció dels centres públics d'educació*, on només

es «recomana» sense cap més compromís? Tothom sap el valor que poden tenir les simples «recomanacions» en l'àmbit educatiu.

De quina manera es podria aconseguir la regularització de la biblioteca escolar? En primer lloc, amb una normativa que assenyali uns mínims que, en tot cas, es puguin complir, tant pel que fa a les hores de coordinació com a les d'obertura de la biblioteca. En segon lloc, i sobretot, mitjançant el reconeixement

receptora de propostes i activitats que tenen per objectiu fomentar la lectura i la competència informacional. La biblioteca ha esdevingut un centre de recursos per a la informació, el foment de la lectura i de suport al currículum, espai d'aprenentatge i de lleure més enllà de les seves parets, un espai alhora físic i virtual present en el dia a dia de la nostra petita comunitat».

Biblioteca de l'Escola Mare de Déu del Remei d'Alcover

En paraules de la seva responsable, Mònica Badia, «el projecte d'aquesta biblioteca es va iniciar l'any 1997, quan vam adonar-nos que calia fer alguna acció per millorar la lectura dels nostres alumnes. Vam iniciar un assessorament de lectura per part del SEDEC, que va durar diversos cursos, i vam crear un projecte de biblioteques d'aula, ja que l'espai de biblioteca que teníem no era l'adequat, ni el fons tampoc. Durant uns anys vam demanar col·laboració a les famílies, que cada curs aportaven un llibre que prèviament els havíem demanat».

La biblioteca actual es va crear el curs 2005/2006 i es va integrar al programa PuntEdu aquell mateix any. En uns quaranta-cinc metres quadrats, la biblioteca disposa de vint punts de lectura distribuïts en tres espais diferenciats: un espai de lectura formal, un espai de recerca d'informació i un espai de lectura informal.

L'equip de treball està format per dos mestres: la coordinadora, que atén els alumnes de cycle inicial i superior, i un mestre que atén els alumnes de cycle mitjà. La dedicació setmanal de la seva responsable durant els cursos que es va desenvolupar el projecte PuntEdu era de deu hores setmanals per a l'elaboració de materials i coordinació (sense alumnes). En acabar el projecte, el centre sempre ha valorat positivament la feina que es fa des de la biblioteca, i cada curs s'han concedit les hores de coordinació a la bibliotecària.

Des dels seus inicis l'equip directiu de l'escola ha impulsat la biblioteca i hi ha donat suport. Des del primer any la comissió de la biblioteca està formada per un mestre de cada cycle, un membre de l'equip directiu i els dos mestres bibliotecaris, i es reuneix quinzenalment per preparar activitats, prendre decisions organitzatives, traspasar informació important relacionada amb la lectura i elaborar recomanacions, entre d'altres. A la biblioteca també hi participen pares voluntaris: «A principi de curs es demana la col·laboració de les famílies per poder obrir la biblioteca a les tardes. Des de fa cinc anys, cada any s'ha pogut dur a terme».

Si li demanem a la Mònica quin és el paper de la biblioteca en el pla de lectura i escriptura del centre, ens contesta: «La biblioteca és l'element fonamental dins de l'engranatge complex de l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura».

Les activitats que es desenvolupen giren al voltant de tres eixos: saber llegir, llegir per aprendre i el gust per llegir. Els bibliotecaris ofereixen recursos als mestres i des de fa dos cursos s'ha iniciat un treball de competència informacional lligada al coneixement del medi i a la feina que fan els alumnes a les seves aules. La comunicació amb els mestres és directa o a través de la comissió, perquè totes les activitats que es fan a la biblioteca van lligades amb la resta d'aprenentatges.

Es fan moltes activitats de foment de la lectura al llarg del curs, i es busca que siguin variades, com visites d'autors i il·lustradors, bibliopati, padrins de lectura, lectures expressives preparades i ajudants de biblioteca.

En relació amb les TIC, una de les branques de la lectura que es treballa és el llegir per aprendre, que engloba la competència informacional. També es fan activitats de formació en TIC fent anàlisi de webs, recerques guiades i anàlisi de criteris de fiabilitat d'una web, treballant el coneixement de recursos, etc.

La política de màrqueting per donar a conèixer la biblioteca passa per fer periòdicament butlletins de recomanacions a les famílies i per la gestió de dos blocs: El racó de la biblioteca,³ un portal dedicat als llibres, als autors, als seus alumnes, als seus pares i mares i a tota la comunitat educativa en general, i Minireceptes literàries,⁴ un bloc amb propostes de treball i bibliografies per a totes les classes de l'escola.

Biblioteca de l'Escola l'Esculapi de l'Escala

La biblioteca funciona des dels inicis de l'escola, l'any 2006/2007, i aquest és el seu tercer any al programa PuntEdu. Amb una superfície d'uns setanta metres quadrats, la biblioteca dona servei a cent vuitanta alumnes.

La comissió de la biblioteca està formada per la seva responsable, que també forma part de l'equip directiu, un representant del cycle d'infantil, un del cycle de primària i un especialista. El fet que la responsable de la biblioteca sigui directiva del centre sens dubte ajuda a reforçar el paper de la biblioteca com a projecte d'escola i part important de la seva identitat. Així, el projecte de la biblioteca està integrat dins la cultura del centre i es revisa i s'actualitza cada any.

En totes les activitats que es fan a l'escola

es té en compte la biblioteca i se'n parla a les reunions amb les famílies. L'activitat de dinamització de la biblioteca la porta a terme la responsable de la biblioteca amb tots els alumnes de l'escola.

La mestra bibliotecària responsable de la biblioteca té una dedicació setmanal de vuit hores amb alumnes i de dues hores per preparar material, tot i que reconeix que necessita més hores que fa a casa.

Entre els serveis que ofereix la biblioteca —consulta a sala, Internet, préstec interbibliotecari amb la biblioteca municipal, butlletí trimestral d'escola, etc.—, volem destacar la seva integració amb les TIC i el màrqueting que s'aplica per donar a conèixer la biblioteca.

El seu bloc, La biblioteca escolar Miracortes,⁵ és molt dinàmic i actua com a finestra per conèixer amb detall el funcionament de la biblioteca: difon les seves activitats de foment de la lectura, les del seu club de lectura, i ofereix serveis com butlletins de novetats, bibliografies temàtiques i enllaços a webs, materials, exercicis, propostes, recursos, estratègies... relacionades amb la lectura de contes, poesies, diferents tipologies de textos, etc.

La biblioteca també edita tríptics informatius i difon les activitats que s'hi duen a terme a la televisió local.

Les biblioteques consolidades com aquestes tres, però, no són la tònica general del nostre país. Tot i el llarg camí recorregut, segueix havent-hi biblioteques escolars amb carències importants que estan lluny d'aquests exemples, però esperem que amb la continuïtat del treball dels professionals i amb el suport i la inversió de les institucions aquesta distància serà cada cop més petita i permetrà aconseguir més biblioteques tan vitals com elles.

1. Format per les entitats següents: Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, Grup Bibliomèdia de la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya, Col·legi Oficial de Bibliotecaris Documentalistes de Catalunya, Grup de Recerca de Biblioteques Escolars de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, Servei de Biblioteques del Departament de Cultura i Gerència de Biblioteques de la Diputació de Barcelona i Programa Biblioteca Escolar PuntEdu.

2. <http://blocteka.blogspot.com.es>.

3. <http://phobos.xtec.cat/ceipmdreimeialcover/biblioteca>.

4. <http://blocs.xtec.cat/minireceptesliteraries>.

5. <http://blocs.xtec.cat/bibliotecaescolar>.

administratiu de la coordinació de la biblioteca, de tal manera que dins l'organització de cada centre el càrrec es vegi reglat en igualtat amb altres coordinacions.

Quins beneficis aporta una biblioteca escolar? De seguida se'n fan evidents dos, com a mínim, de ben reals: el primer és la consideració de la biblioteca com un recurs fonamental per a l'adquisició de les competències bàsiques i també per a l'assoliment dels con-

tinguts curriculars en totes les àrees, matèries i etapes de l'ensenyament, especialment pel que fa a la competència informacional i lectora de l'alumnat. El segon benefici és principalment el fet de garantir el dret a la igualtat en l'accés a la informació, del qual han de disposar tots els alumnes, i que només es veu complert sense excepcions en el marc de la institució pública.

Per acabar, fóra bo de remarcar que en

un marc de retallades el pitjor recurs és el d'oblidar la feina feta i, sobretot, deixar perdre la continuïtat de les biblioteques que, ni que sigui a contra corrent, ara ja funcionen. Continuarà depenent tot de la dedicació personal d'uns pocs?